

En rød enke fylder 80

af Morten Thing

Den 22. maj fylder Vera 80 år. Hun blev født med efternavnet Spuur Hansen, men er mest kendt som Vera Vang. Idag hedder hun Frandsen.

Vera kom til verden i Gedser i 1910. Hendes far var sømand på Gedser-Warnemünde overfarten. De var 10 børn, så storslåede var forholdene ikke. Forældrene måtte knokle i køkkenhaven for at mætte de mange munde. De var socialdemokrater med en stærk klassebevidsthed og børnene fandt for fleres vedkommende vej til det lille kommunistiske parti i 30'ernes første halvdel. Flere af drengene blev sømænd og pigerne blev syersker.

Vera kom tidligt ud at tjene på gårde på Lolland. Hun husker bønderne som fornærede i en ufattelig grad. Ét sted fik hun så lidt mad, så hun stjal sig til at spise af køernes foderkager. Hun kom til København som syerske og arbejdede på forskellige systuer. I 1934 meldte hun sig ind i DKP.

Hendes brødre tog hende med til baller i Sømændenes Forbund. Her traf hun bornholmeren Thor Vang. Han var én af DKPs mest fremtrædende folk hos sømændene og blev senere valgt som fastlønnet agitator, som det hed. "Jeg tror sgu ham Thor Vang blev varm på dig", sagde én af brødrene bagefter. Senere mødtes de til en udflugt, forbundet havde lavet til Bøndernes Hegn. "Der møder jeg så Thor igen. Så var det jo altså det sagde Bang! Og så var det sket", fortæller Vera. De blev gift og delte liv med hinanden. Deres arbejde i partiet fyldte en stor del af deres liv.

Thor blev taget den 22. juni 1941 sammen med de andre kommunister. Efter en tid kom de til Horserød og når der er besøg cykler Vera derop og tilbage samme dag. Vera har altid været rap i munden, og en dag hun ser et par tyske officerer højt til hest, siger hun til den nærmeststående: "Sig mig, sidder røvhullet ikke lidt højt på den hest?". Hun vidste ikke, at der bag hende stod en dansk politibetjent. Han griber fat i hende og spørger truende, hvad hun mener. "Jeg er fra landet, det er noget jeg kan se", siger hun så. Betjenten advarer hende og ber hende forsvinde.

Thor var i den del af Horserød, hvor tyskerne først kom den 29. august 1943. De, der var her, blev alle sendt til Stutthof ved Danzig, mens de, der var i den anden lejr, nåede at flygte over hegnet. Sammen med omkring 150 andre danske kommunister og Spaniensfrivillige blev Thor i oktober sendt til KZ-lejren.

Politiet havde den opfattelse, at kvinder, hvis mænd var arresterede, ikke ville finde på at lave illegalt arbejde. De holdt derfor ikke øje med dem. Det gjorde dem omvendt til et udmærket logisted for f.eks. sabotører. Min far, som var aktiv i BOPA, opsøgte i efteråret 1943 Vera og spurgte hende om han kunne bo hos hende. Han fortalte hende, at der var dødsstraf for at huse sådan nogen som ham. Men det kunne ikke afskrække Vera. Så han flyttede ind. Veras lejlighed blev i den følgende tid rammen om planlægningen af mange af BOPAs aktiviteter.

Fra fangerne i Stutthof kom der kun sparsomt med breve og de var alle censurerede. De måtte ikke skrive, at de sultede og frøs. Men det var heller ikke nødvendigt. Blandt danske kommunister vidste man nok, hvad en KZ-lejr var. Vera og 6 andre kvinder satte sig for at ville hjælpe fangerne og dannede en komité, Stutthofkomitéen, bedre kendt under navnet 'De røde enker'. De løb forskellige departementschefer på dørene og de fandt en forstående mand i departementschef H.H.Koch. Gennem ham fik de udvirket, at staten gennem Røde Kors kunne sende mad og tøj til de danske fanger. Første pakke nåede frem til Stutthof ved juletid 1943. På det tidspunkt var den første dansker død. Men pakkerne, som efterhånden blev sendt de forskellige lejre, hvor man vidste der var danskere, betød at langt færre danskere døde af KZ-opholdet end andre nationaliteter. Omkring 90% af de danske fanger overlevede. For andre nationer var det under 10%. De røde enkers indsats var ganske enkelt en helt central

overlevelsesaktion. Alfred, som Vera nu er gift med og som har siddet i Dachau og Neuengamme, sagde engang til hende efter de havde hørt en udsendelse i radioen om De røde enkers indsats: "Jeg vidste ikke, at jeg også skylder dig at jeg er i live."

I lejligheden på Teglstrupvej nr.1 i Emdrup boede på skift forskellige BOPA-folk sammen med Vera og hendes søster Olga. De blev brugt som kurerer og til våbentransporter. Men fremfor alt opfyldte de en helt grundlæggende funktion i bypartisanernes liv: de skaffede og lavede mad, reparerede tøj og var den daliglivsramme, som gjorde at de kunne leve og overleve. Det overses tit, når talen er om modstandsbevægelsen, at den aktive sabotør måtte have et bagland, hvis risiko var stor og hvis indsats var helt uundværlig. Det var svært at finde nogen, der ville have de eftersøgte. Men Vera og Olga klarede sig, og mange nød godt af deres gæstfrihed. Selv sørgede Vera for at vide så lidt som muligt, for jo mindre hun vidste, desto mindre kunne hun røbe. Olga var ret optaget af, hvad sabotørerne lavede. Hun som ellers havde svært ved at komme op om morgenen, kunne godt komme meget tidligt op, hvis hun kunne overvære en aktion på afstand.

I huset overfor Vera boede to af hendes brødre. De var med i BOPA. I deres pulterum på loftet opbevarede de et større munderingsdepot med forskellige uniformer, som var gode at have ved visse aktioner. Og så havde de to smørdritler fyldt med trotyl. En dag hører Vera en underlig knitren og tror det er skud. Men da hun ser ud af vinduet, kan hun se lyn, som rammer huset. Kort efter dukker brødrene op, bevæbnede, og meddeler Vera og Olga at nu er det ud af huset så hurtigt som muligt. De ville ikke komme tilbage før efter krigen.

De skyndte sig op ad Emdrupvej, og et stykke oppe kunne de se to tykke ildsøjler stige lodret tilvejs over Teglstrupvej. Det var ilden, der havde nået trotylen. For at undgå patruljer i spærretiden gik de ad Slangerupbanen ud til Kildegårds Plads, hvor Vera kendte én. Herfra kom de ud af byen et stykke tid.

Gennem BOPA fik de senere en forladt lejlighed i Vendersgade, hvor de indrettede systue. Udover, at de jo skulle have noget at leve af, var systuen et godt dække. Det var et sted, hvor folk kom og gik med deres tøj, som skulle repareres eller sys om. Et par sabotører fra eller til, ville man nok ikke undre sig over. Og Vendersgade holdt lige til befrielsen uden at blive opdaget. Det var et sted, hvor mange BOPA-folk boede på skift. Og her kunne man have brevsted, og her kunne man få syet en cotton-coat og få noget at spise.

En dag havde en sabotør sendt Vera til renseriet med sin vinterfrakke. Damen på renseriet gik automatisk lommerne efter og trak til sin store undren en håndgranat om af den ene lomme. "Hvad er dog det", spørger hun? "Det er da bare en håndgranat", sagde Vera og stoppede den i tasken og gik.

Da vi mange år efter snakkede om krigen, kom hun i tanke om den arbejdsdeling, der havde været. Sabotagen var mandfolkearbejde. "Vi havde de dér underordnede funktioner med at sørge for at der var mad, tøjet blev vasket og køre deres ærinder, transportere deres våben, hvis det skulle være, transportere ammunition. Men der var aldrig nogen, der tog et viskestykke, der var heller aldrig nogen spurgte mig: hvor får du pengene fra til al det mad, du skaffer til os." Det var ikke sagt i bitterhed, snarere undrende.

Da russerne nærmede sig Østpommeren, begyndte man at evakuere Stutthof. Fangerne blev sendt ud på den krævende døds-march, som kostede mange af dem livet. Men Thor og flere andre var på udekommendo den dag og kom ikke afsted. Så da de danske fanger kom hjem efter befrielsen, var der ikke nogen Thor. En lille gruppe var blevet sendt mod kysten og her havde de fundet et skib fyldt med efterladte jøder i en miserabel tilstand. Levende, døende og døde mellem hinanden. Thor og gamle Thøger Thøgersen tog dem på ryggen og bar dem i land, for at man kunne redde de levende. Men de havde lus, så da Thor og Thøger var færdige var de fyldt med lus.

En dag i maj hørte Vera fra en bekendt, at Thor skulle være med en sending fanger, der ville komme med tog den dag. Hun tog ind og hentede ham. Han var tynd og så dårlig ud,

men det var da ham og glæden var stor. Men han blev hurtigt meget syg. Lægen mente det var influenza. Han blev indlagt, og man konstaterede hurtigt, at han havde plettyfus. Ganske vist var han blevet afluset hos englænderne, men lusede havde givet ham den farlige sygdom. En uge efter sin hjemkomst var Thor død.

Vera kom ud af krigen med et helt nedslidt hjem, i dyb fattigdom og som enke. Krigen havde været hård ved hende. Hun fulgte partiets parole om ikke at søge erstatning.

Hendes indsats var der ingen, der talte om. Men der var nogen på Bornholm, der havde fået øje på Thor. Så da der skulle rejses en sten for de bornholmske faldne blev hun inviteret over for at afsløre stenen. Efter afsløringen mødte hun én af Thors venner, der spurgte hende, om ikke de skulle sidde sammen ved middagen bag efter. "Hvad for en middag?" spurgte Vera. Jo, alle øens honoratiores skulle da spise sammen bagefter på en fin restaurant. Men Vera var ikke inviteret med. Hun havde selv betalt sin billet frem og tilbage.

Vera er lavet af noget sejt stof. Efter nogen tids sorg rettede hun sig op og fik øje på Alfred, "som er verdens bedste mand". De giftede sig og sammen har det haft en godt og muntert liv.

Jeg har kendt Vera altid. Hun syede de første bukser til mig med tissehul i. Som en slags tak lavede jeg sammen med Elisabeth Rygaard for nogle år siden en film om Vera, som hedder *Veras historie-en film om modstandskamp*. Den viser, at Vera hører til gruppen af store fortællere. Hun kan fortælle historier, så man vrider sig af grin, og så man tørrer øjnene af bevægelse. Gennem sine historier lader hun os blive en del sin historie. Fortællingen omslutter os og fortæller os, at det kunne blive os i fremtiden. Vera er i eminent grad en politisk fortæller.

Nu fylder hun så 80, men hun ligner sig selv opfyldt af lidenskab, der vender sig mod undertrykkelsen og løgnen. Med den lidenskab, skal hun nok nå de 100.